

สิทธิ และ หน้าที่

สิทธิ และ หน้าที่ (Right and Duty) สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรม อำนาจที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระโดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย¹ ส่วน หน้าที่ คือ กิจที่จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบ²

คำสองคำนี้มักจะใช้ควบคู่กันเช่นบุคคลมีสิทธิ และ หน้าที่ ตามรัฐธรรมนูญ สิทธิของบุคคลมีขึ้นพร้อมกับเสรีภาพและมีขอบเขต เพราะทุกคนมีเสรีภาพจึงมีสิทธิที่จะทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ แต่ต้องไม่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของบุคคลอื่น

สิทธิและหน้าที่ของประชาชนไทย

ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนชาวไทยมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญไทยทุกประการ ถ้าคนไทยทุกคนปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ทั้งหน้าที่ส่วนตน หน้าที่ส่วนสังคม และหน้าที่ส่วนรวมของประเทศ บุคคลผู้นั้นก็จะมีสิทธิตามกฎหมายทุกประการเสมอกัน ในทางพุทธศาสนายังถือว่าการปฏิบัติตามหน้าที่เป็นการปฏิบัติธรรมประการหนึ่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเรื่อง สิทธิ และ เสรีภาพ ของชนชาวไทย ไว้ในหมวด 3 ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1	บททั่วไป	มาตรา 26	ถึง	มาตรา 29
ส่วนที่ 2	ความเสมอภาค	มาตรา 30	ถึง	มาตรา 31
ส่วนที่ 3	สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล	มาตรา 32	ถึง	มาตรา 38
ส่วนที่ 4	สิทธิในกระบวนการยุติธรรม	มาตรา 39	ถึง	มาตรา 40
ส่วนที่ 5	สิทธิในทรัพย์สิน	มาตรา 41	ถึง	มาตรา 42
ส่วนที่ 6	สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ	มาตรา 43	ถึง	มาตรา 44
ส่วนที่ 7	สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ของ บุคคล และสื่อมวลชน	มาตรา 45	ถึง	มาตรา 48
ส่วนที่ 8	สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา	มาตรา 49	ถึง	มาตรา 50
ส่วนที่ 9	สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข และ สวัสดิการ	มาตรา 51	ถึง	มาตรา 55
ส่วนที่ 10	สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน	มาตรา 56	ถึง	มาตรา 62

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (หน้า 1193)

² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (หน้า 1247)

ส่วนที่ 11	สิทธิในการชุมนุมและการสมาคม	มาตรา 63	ถึง	มาตรา 65
ส่วนที่ 12	สิทธิชุมชน	มาตรา 66	ถึง	มาตรา 67
ส่วนที่ 13	สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ	มาตรา 68	ถึง	มาตรา 69

เราจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติเรื่องสิทธิของประชาชนไว้มากถึง 43 มาตรา และยังได้บัญญัติเรื่อง สิทธิพิเศษบางประการไว้อีกหลายมาตรา

ส่วนหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ซึ่งบัญญัติไว้ในหมวด 4 ตั้งแต่มาตรา 70 ถึง มาตรา 74 เป็นหน้าที่ส่วนรวมต่อประเทศ นอกจากนั้นคนไทยทุกคนยังมี หน้าที่ส่วนตน และหน้าที่ส่วนสังคม ตั้งแต่สังคมเล็กที่สุด คือ ครอบครัว ไปจนถึงสังคมใหญ่ที่สุด คือประเทศ

หน้าที่ของประชาชนไทยซึ่งปรากฏในความมุ่งหมายของการศึกษา

ในความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของไทย³ ซึ่งวางไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความเจริญแห่งตน
2. ความมุ่งหมายเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์
3. ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความสามารถในการครองชีพ
4. ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง

เวลาล่วงเลยมาเกือบ 50 ปี ผู้เขียนไม่ทราบว่าการมุ่งหมายของการศึกษาที่กล่าวนี้ยังใช้อยู่หรือไม่ ความมุ่งหมายข้อ 4 เกี่ยวกับเรื่องหน้าที่ของคนไทย

โดยตรง แม้ว่าความมุ่งหมายทั้ง 4 ประการนี้จะแปลมาจากความมุ่งหมายการศึกษาของสหรัฐอเมริกาทั้งหมดก็ตาม แต่นับว่ามีประโยชน์มาก ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง มีดังต่อไปนี้

1. ให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบบอบประชาธิปไตย
2. ให้รู้จักปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย และวัฒนธรรมอันดี
3. ให้มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจไม่ดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น
4. ให้รู้จักปฏิบัติตนไปในทางที่จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของสังคม
5. ให้รู้จักรักษาความปลอดภัยของตนเองและสังคม
6. ให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นที่สุจริตใจของผู้อื่น
7. ให้มีความเข้าใจในผลงานวิทยาศาสตร์ทั้งในด้านที่เป็นคุณ และในด้านที่อาจให้โทษแก่สังคม
8. ให้รู้จักรักษาสถาบันสมบัติ และสิ่งสวยงามตามธรรมชาติ
9. ให้รู้จักใช้และสงวนทรัพยากรธรรมชาติ
10. ให้รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันเพื่อสันติสุขของโลก

³ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ ; ความมุ่งหมายของการประถมศึกษา, โครงการพัฒนาการศึกษา, กรุงเทพฯ พ.ศ. 2503 (28 หน้า)

ทุกคนย่อมจะเห็นได้ว่าหน้าที่ของแต่ละบุคคลนั้นต้องปฏิบัติต่อสังคมรอบตัวมีอีกมากน้อยตามภารกิจที่แต่ละคนประกอบกรงานต่าง ๆ ซึ่งทุกคนจะต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม จากสังคมเล็ก ๆ คือ ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ไปถึงสังคมที่กว้างขึ้นระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ จนถึงระดับโลก

หน้าที่ของพลเมืองไทย

ในสมัยก่อนการศึกษาในทุกระดับมีหลักสูตรกำหนดให้เรียนวิชาหน้าที่พลเมือง⁴ ซึ่งมีประโยชน์มาก วิชาหน้าที่พลเมืองสอนให้คนไทยรู้จักหน้าที่ของตนเองว่ามีอะไรบ้าง สอนควบคู่กับวิชาศีลธรรม จึงรู้จักกันในนาม หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ปัจจุบันไม่มีหลักสูตรวิชาเหล่านี้ในวงการศึกษาไทยแล้วเพียงแต่สอนกันประปรายตามอัธยาศัยไม่เป็นขั้นเป็นอันคนไทยยุคปัจจุบันส่วนหนึ่งจึงไม่ค่อยจะรู้หน้าที่ที่แท้จริงของตน และหย่อนศีลธรรมลงอย่างมากไม่มีสัมมาคารวะ ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง ตีตนเสมอท่าน ปรากฏมีบุคคลขาดศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมมากขึ้น ๆ สังคมไทยยังโชคดีที่มีท่านผู้รู้หลายท่านที่ห่วงใย สังสอนอบรมและเขียนไว้เป็นแนวทางอยู่มาก เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านปัญญาวัณนทภิกขุ ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธมฺมปยุตโต) พระธรรมโกษาจารย์ (ดร. มหาประยูร จิตตธมฺโม) พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี และอีกหลายท่าน มีผู้เขียนหนังสือ หน้าที่ของคน⁵ (ฉบับสมบูรณ์) ไว้เล่มหนึ่งซึ่งน่าสนใจมากสำหรับบุคคลทั่วไปที่จะใช้เป็นหลักในการสั่งสอนอนุชนต่อไปได้

สิทธิมนุษยชน

สังคมปัจจุบันคิดถึง สิทธิของคน มากขึ้น ทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ควบคู่กัน ในการกระทำการใด ๆ ก็ตามพึงคำนึงไว้เสมอว่า สิทธิและหน้าที่ของคน ๆ หนึ่งจะต้องไม่กระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอื่น จึงต้องคำนึงถึงศีลธรรมอันดีไปพร้อมกันด้วยประเทศไทยมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนทำหน้าที่ตามกฎหมายซึ่งทุกคนยอมรับ เพราะคนทุกคนจะยากดีมีจนอย่างไรก็มีศักดิ์ศรีความเป็นคนเหมือนกัน “คน”⁶ คืออะไร มีความสำคัญอย่างไร เรื่องนี้จะศึกษาหาความรู้ให้ลึกซึ้งกว้างขวางได้ไม่ยาก ในที่นี้ผู้เขียนขอสรุปเพียงสั้น ๆ ว่า “คน คือ สัตว์โลกชนิด Homo Sapiens ซึ่งได้สมญาว่าสัตว์ประเสริฐ” จากความคิดทั่วไปมักจะพูดกันว่า “สิ่งมีชีวิต ซึ่งมีหัวกลม ๆ ผมหยัก ๆ คอกึ่ง ๆ มีแขนมีขา เรียกว่า คน แต่ถ้าสิ่งมีชีวิตนั้นมีจิตใจสูงขึ้นไป ก็เรียกว่า มนุษย์” ไม่ว่าจะคนหรือมนุษย์ ย่อมมีสัญชาตญาณอย่างหนึ่งอยู่ในตน เรียกว่า สัญชาตญาณอย่างสัตว์ (animal instinct) มนุษย์จะรู้จักควบคุมสัญชาตญาณนั้นให้อยู่ในที่อันควรได้ แต่คนบางคนไม่สามารถกระทำได้อาจจะแสดงสัญชาตญาณอย่างสัตว์ออกมา คนเหล่านั้นก็ไม่ต่างไปจากสัตว์มากนัก จนกระทั่งพูดกันทั่วไปว่า “ทำตัวเหมือนสัตว์” ดังนั้นเมื่อพูดถึง มนุษยชน (คนที่เป็นมนุษย์) ก็คงต้องคิดถึงคำว่า สัตวชน ไว้บ้าง คนที่แสดงกิริยาก้าวร้าวดุร้าย พุดจาหยาบค้าย พุดจาบจ้วงผู้อื่น ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่รู้จักที่สูงที่ต่ำ ผู้เขียนขอเรียกว่า สัตวชน ผู้เขียนเห็นด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่ไม่เห็นด้วยเลยกับสิทธิสัตวชน เพราะสัตว์ไม่ควรจะมีสิทธิอย่างที่มนุษย์มี ใครใดก็ตามที่ประพฤติปฏิบัติ

⁴ มีหนังสือแบบเรียนหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่หลายฉบับในหอสมุดแห่งชาติ

⁵ หน้าที่ของคน. 2550.

⁶ สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 36 หน้า 56-68. ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ว่า “คน (sentient being) ต่างกับมนุษย์ (human being) เพราะมีระดับต่ำสูงของกิเลสต่างกัน.

เยี่ยงสัตว์ เช่น ช่มเหลียงแกทำร้ายผู้อื่น พุดจากกล่าวหาใส่ร้ายผู้อื่นโดยไร้เหตุผลไร้คุณธรรม ไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณ เผลอทำลายสมบัติของชาติ (เช่น เผลอโรงเรียน เผลอวัด ฯลฯ) เช่นฆ่าผู้บริสุทธิ์โดยไร้มนุษยธรรม ฯลฯ พวกเหล่านี้ไม่ใช่คน เมื่อจับมาได้ต้องลงโทษให้หนัก ไม่ควรเก็บไว้ทำพันธุ์ อีกต่อไป เพราะเป็นพันธุ์ที่เลว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเรื่องคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้ในมาตรา 256 และ 257 เรื่องนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนจะต้องทำหน้าที่โดยตรงไปตรงมาตามกฎหมาย และให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทยด้วย ผู้เขียนเคยกล่าวไว้แล้วว่า รัฐธรรมนูญไทยก็เป็นแบบไทย ประชาธิปไตยไทยเป็นของคนไทย ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับประชาธิปไตยของประเทศอื่น⁷ เรื่องสิทธิมนุษยชนก็เช่นกัน ของแต่ละประเทศก็จะแตกต่างกันไปตามความหมายที่ประเทศเหล่านั้นตีความ ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศเมียนมาร์ ซึ่งปกครองประเทศแบบเผด็จการทหาร ไม่เห็นด้วยที่จะตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน หรือในตัวอย่างของประเทศไทย สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (FIDH) ไม่เห็นด้วยกรณีจับแกนนำของแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) ทั้ง 9 คน แต่เมื่อคนเหล่านั้นปราศรัยยูทูบให้เกิดความรุนแรงใส่ร้ายผู้อื่นโดยไม่เป็นธรรม หมิ่นเบื้องสูง อันเป็นความผิดชัดแจ้ง ปฏิบัติการต่างๆ ผิดกฎหมายไทย ก็ถูกต้องแล้วที่ถูกจับกุมคุมขัง เพราะที่นี้ประเทศไทย ผู้รักษากฎหมายต้องปฏิบัติตามกฎหมายไทย และขนบธรรมเนียมไทยอย่างเคร่งครัด คนไทยมีพื้นฐานขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งบรรพบุรุษไทยสร้างสมไว้เป็นวัฒนธรรมไทย เป็นสมบัติและเอกลักษณ์ของ

ชาติไทยมายาวนาน ไม่ว่าวัฒนธรรมด้านภาษา การพูด การเขียน การคิด และการกระทำอันเป็นไทยๆ ที่ติงามอยู่มากมาย จึงขอเตือนสติว่า “เมื่อใดเราสูญเสียวัฒนธรรมไทย เมื่อนั้นจะสูญเสียชาติ” อย่าลุ่มหลงวัฒนธรรมสากลมากกว่าวัฒนธรรมอันดีงามของไทยกันนัก

ผู้เขียนขอนำบทกลอนเรื่อง บุญพรชชา ของ ศิลปินแห่งชาติ คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ จากคอลัมน์ ช่างคลอวงคันทนายาว มาฝากให้อ่านกันดังนี้

⁷ ประชาธิปไตยไทย, สารานุกรมศึกษาศาสตร์. 39 ; 79-86.

บุญพรรษา

● บุญพรรษามาโปรดไม่โปรดสัตว์
ที่บาปบัวสารพัดสาหัสสา
เห็นกตกรรมเป็นดอกบัวมัวมา
มีมัจฉาพิษชุก เกริกฤทธิไกร

● บุญพรรษาไม่โปรดผู้โหดชั่ว
ยกประโยชน์ส่วนตัวขึ้นเป็นใหญ่
ถืออธรรมเป็นธรรมมาหน้าไทย
อ้างประชาธิปไตยแบบอันธพาล

● บุญพรรษาไม่โปรดผู้โหดเขลา
พวกทมาเท่าตามเกวียนเวียนพอกถ่าน
ปากประชาธิปไตยใจสามาขันธ์
แท้ก็พวกเผด็จการเผด็จโกง

● บุญพรรษาไม่โปรดไม่ปกป้อง
พวกหัวเขลิ้มเลี่ยมของขมของโสมง
เอาหลักการยันตมาเยโยง
พลอยตะไพลงลงนรกตกหลุมพราง

● บุญพรรษาอาบัสสงส์ งดก็กตัญญู
ที่มีตมิตมัวมนับนตลกระช่าง
งดลั้มมาพิษชุกขึ้นำทาง
เพื่อสรรค์สร้างทางประชาสันติธรรม

● บุญพรรษามาโปรดสมโภชแล้ว
จงเห็นแนวเห็นทางที่ย่างย่ำ
อันข้างตายทั้งตัวอย่ามัวนำ
เอาใบบัวมาปล้ำปิดข้างเลย !

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **ความมุ่งหมายของการประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาการศึกษา , 2503.
- เขมกะ (เรียบเรียง). **หน้าที่ของคน**. (ฉบับแรก), กรุงเทพฯ : สถาบันบรรณวิทยกรรมการพิมพ์, 2550.
- คอลัมน์ “คนหน้าห้า,” และ “ข้างคลองคันทายาว,” หนังสือพิมพ์รายวัน **เดลินิวส์** วันจันทร์ที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2550.
- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. **ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงประชามติ**. กรุงเทพฯ : สภาร่างรัฐธรรมนูญ 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ; **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546.
- วรวิทย์ วตินสรากร. “การกระทำ,” “การคิด,” “การพูด,” **สารานุกรมศึกษาศาสตร์** ฉบับที่ 37. เดือนกรกฎาคม 2549.
- _____. “คน,” **สารานุกรมศึกษาศาสตร์**. ฉบับที่ 36. เดือน กุมภาพันธ์ 2548.
- _____. “ประชาธิปไตยไทย,” **สารานุกรมศึกษาศาสตร์**. ฉบับที่ 39 เดือน 2550.